

com www.student-x.com www.student-x.com www.student-x.com
udent-x.com www.student-x.com www.student-x.com www.stude
www.student-x.com www.student-x.com www.student-x.com ww
x.com www.student-x.com www.student-x.com www.student-x.c
student-x.com www.student-x.com www.student-x.com www.stu
www.student-x.com www.student-x.com www.student-x.com
t-x.com www.student-x.com www.student-x.com www.student-x
w.student-x.com www.student-x.com www.student-x.com www.s
tudent-x.com www.student-x.com www.student-x.com www.stud
t-x.com www.student-x.com www.student-x.com www.student-x
www.student-x.com www.student-x.com www.student-x.com w
nt-x.com www.student-x.com www.student-x.com www.student-
www.student-x.com www.student-x.com www.student-x.com
t-x.com www.student-x.com www.student-x.com www.student-x
y.student-x.com www.student-x.com www.student-x.com www.st
www.student-x.com www.student-x.com www.student-x.com v
w.student-x.com www.student-x.com www.student-x.com www.
n www.student-x.com www.student-x.com www.student-x.com
student-x.com www.student-x.com www.student-x.com www.stu
nt-x.com www.student-x.com www.student-x.com www.student-
w.student-x.com www.student-x.com www.student-x.com www.
n www.student-x.com www.student-x.com www.student-x.com
dent-x.com www.student-x.com www.student-x.com www.stude
om www.student-x.com www.student-x.com www.student-x.com
y.student-x.com www.student-x.com www.student-x.com www.st
n www.student-x.com www.student-x.com www.student-x.com
ent-x.com www.student-x.com www.student-x.com www.student
w.student-x.com www.student-x.com www.student-x.com www
om www.student-x.com www.student-x.com www.student-x.com
dent-x.com www.student-x.com www.student-x.com www.stude
www.student-x.com www.student-x.com www.student-x.com ww

BRUNO ZEVI - ZNATI GLEDATI ARHITEKTURU

Lukom, Zgb, 2000.

Prvo poglavlje: NEPOZNAVANJE ARHITEKTURE

Uobičajeno je započinjati kritičku ili povijesnu studiju o arhitekturi prekoravanjem publike; u novinama se posvećuje pozornost knjigama, slikama itd a previđa gradnja novih građevina. Ne postoji odgovarajuća promidžba kvalitetne arhitekture kao ni instrumenti za spriječavanje graditeljskih rugoba, ali nitko ne može zatvoriti oči pred građevinama koje oblikuju pozornicu modernog života.

Prosječan čovjek koji posjećuje grad-spomenik osjeća dužnost diviti se njegovim zdanjima, ali rijetko kada se uzdiže do sintetičkog predočavanja, uglavnom zbog nedostatka kulture. Arhitekti se bore protiv prepisivačkog akademizma a ostaju ravnodušni prema djelima prošlosti. (F.L.Wright je mrzio talijansku renesansu, Le Corbusierov kulturalizam površno prosuđuje povijesna razdoblja.)

Učinit ćemo korak naprijed prema kulturi kada prihvatimo iste kriterije za suvremenu arhitekturu i za onu prethodnih stoljeća. Nakon tvrdnji o jedinstvu umjetnosti, kritičari metode slikarstva prenijeli na svu likovnu umjetnost, a građevine se prosuđuju kao kipovi ili slike; površno i izvana. I u slikarstvu od Van Gogha do Picassove Guernice sve što ima tendenciju pojednostavljanja definira se kao arhitektonsko. Usporedbama se na arhitekturu i dalje primjenjuju kriteriji likovne kritike, a povijest i kritika arhitekture ne napreduju.

Drugo poglavlje: PROSTOR, NOSITELJ ARHITEKTURE

Većina ljudi nije navikla razumjeti prostor. Arhitektura se temelji na trodimenzionalnostima koje uključuju i čovjeka; kiparstvo je isto trodimenzionalno, ali čovjek ostaje izvana.

Arhitektura ne proizlazi iz konstruktivnih elemenata koji obuhvaćaju prostor već iz praznine obuhvaćenog prostora koji ne može biti prikazan nikakvim oblikom. Četiri pročelja arhitekture gledano tvore kutiju; inače nikada nitko ne zamjenjuje vrijednost kutije s vrijednošću onog što je unutar arhitekture.

Kubistička dimenzijska revolucija uvodi četvrtu dimenziju - vrijeme koje se izrazito odnosi na arhitekturu, jer čovjek krećući se daje prostoru njegovu stvarnost. Lijepa arhitektura bi bila ona koja nas oplemenjuje, a ružna ona s dosadnim i odbojnim prostorom.

Moderan pokret izbacio je dekoraciju iz zgrada - jedine arhitektonske vrijednosti su im volumetrijske (racionalisti) i prostorne (organički pokret); dolazi do stilističke sterilizacije. Prostor - praznina je nositelj arhitekture jer arhitektura nije samo umjetnost već pozornica na kojoj se odvija život.

Treće poglavlje: PRIKAZI PROSTORA

1. TLOCRTI - nedovoljni su da u potpunosti predstavljaju arhitekturu; apstraktni izvan vizualnog iskustva, ali jedini pomoću kojih se može prosuđivati; pretežni u određivanju umjetničkih vrijednosti

2. NACRTI PROČELJA, PRESJECI - tlocrt se pojednostavljeno nastavlja uz prikaz elevacije u dvije ili tri dimenzije, a najčešća je linearna grafička metoda; svaki arhitektonski proizvod obilježen je mjerilom, plastične skice nisu dostatne da ga prikažu

3. FOTOGRAFIJE - znatna mjera trodimenzionalnog prikaza, daju uspješan dojam o zidnoj kutiji, ali arhitektura je prostor, a fotografija obuhvaća zdanje samo s jedne točke gledišta; ima prednosti, ali ne predstavlja organizam zgrade; film je

značajan jer omogućuje prostorno kretanje prikaza; u stvaranju četvrte dimenzije sudjeluju fizički i dinamički elementi, čovjek se kreće u građevini da bi je istinski spoznao

Četvrto poglavlje: RAZLIČITA DOBA PROSTORA

Shematski društveni proces se ilustrira kroz:

- društvene pretpostavke - svako je zdanje rezultat programa temeljenog na ekonomiji, načinu života, potrebama itd.
- intelektualne pretpostavke - uključuju ne samo ono što pojedinac i zajednica jesu, nego i ono što žele biti (vjera)
- tehničke pretpostavke - napredak znanosti s obzirom na tehniku građevne industrije i građevinske organizacije
- likovni i estetski svijet - shvaćanje i tumačenje umjetnosti s obzirom na razdoblje

Shematska klasifikacija kritike spomenika:

- urbanistička analiza - povijest prostora u kojem je spomenik podignut
- arhitektonska analiza - povijest prostornog shvaćanja, način osjećanja i življenja unutrašnjih prostora
- volumetrijska analiza - proučavanje zidne kutije koja zatvara prostor
- analiza dekorativnih dijelova - plastika i slikarstvo primjenjeni na arhitekturu
- analiza mjerila - dimenzijski odnos zdanja prema ljudskom parametru

Ljudsko mjerilo Grka - hramovi su obilježeni golemom prazninom i nadmoći, ignoriraju unutrašnji prostor i slave ljudsko mjerilo

Statičan prostor antičkog Rima - mnoge građevine nisu umjetnička djela ali jesu arhitektura; unutrašnji prostor je veličanstveno prisutan, nemaju profinjenost grčkih kipara-arhitekata, ali imaju genij graditelja-arhitekata; bitno za Rimski prostor jest da je mišljen statično, kružnice, pravokutnici - samostojni u odnosu na susjedne prostore - izražavaju afirmaciju autoriteta; rimski stil služi uređenju djela koja su dojmlija količinom i dimenzijama, ali uvijek hladna i u njima se čovjek ne osjeća ugodno

Ljudsko usmjerenje kršćanskog prostora - spajaju ljudsko mjerilo Grka s rimskom svijesti o unutrašnjem prostoru, crkva ne sakriva obličje Boga već je mjesto molitve, sabranosti i zajedništva; kršćanski arhitekt na bazilici samo izbacuje jednu apsidu i premješta ulaz na kraću stranu; u rimskoj arhitekturi osjećate se tuđi, u prostoru u koji uđete divite se, ali u njemu ne sudjelujete; u kršćanskoj arhitekturi se osjećate organskim dijelom ambijenta kojem je smisao da u njemu živimo

Bizant: ubrzanje zadanog smjera i širenje prostora - nije strukturalne naravi, samo ubrjava uzdužnu starokršćansku temu; prostor se neprekidno širi, u njemu postoji element dinamike, svjetlosne plohe se razvijaju u kromatske pokrivače

Barbarski prekid ritmova - poslije pada Zapadnog Rimskog Carstva prekidaju ritmove i niječu bizantsko shvaćanje, uzdižu svetište nauštrb jedinstvene prostorne vizije - niječu jednoličnu uzdužnu temu

Romanička metrika - dolazi do organskog potresa i stvara se nešto potpuno različito; romanički organizam određen ulančanjem svih elemenata zdanja te prostornom metrikom

Dimenzionalne opreke i prostorni kontinuitet gotike - zapadna arhitektura do romanike - vladala je ravnoteža vizualnih smjernica ili prevlast jedne; u gotici se suprotstavljaju okomita i uzdužna smjernica, opreka sve jača što više idemo prema sjeveru; sa psihološkog stanovišta prostor zdanja određuje vrijeme ljudskog hoda

Zakoni i mjere prostora Quattrocenta - naglašen intelektualni nadzor čovjeka nad prostorom; novi element koji se pojavljuje odmah od Brunolleschija je matematičko razmišljanje, izvedeno na romaničkoj i gotičkoj metrici; traže se red, zakon i stega;

jedinstvenom shvaćanju prostora bolje odgovara centralni nego uzdužni tip, a kad je moguće, prelazi se na grčki križ; dokinut je svaki ukrasni čimbenik srednjovjekovnog raspršivanja

Volumetrija i plastika šesnaestog stoljeća - obogaćenje volumetrijskim i dekorativnim motivima; razvijaju se centrične težnje petnaestoga stoljeća; raznovrsne tematske inačice simetričnog prostora; novi osjećaj za volumetrijsku, statičnu i oblikovnu ravnotežu mase

Pokret i međuprodiranje u baroknom prostoru - prostorno i duhovno oslobođenje od elementarne geometrije i statičnosti, od simetrije i od opreke između unutrašnjega i vanjskog prostora, doseže psihološko značenje koje nadilazi arhitekturu 17. i 18. stoljeća - duševno stanje slobode; u prostornom smislu nijekanje jasne i ritmične razdiobe praznina u geometrijskim tijelima; postoji bombastična teatralnost u kojoj se duša kreće i nadilazi mehaniku

Urbanistički prostor devetnaestoga stoljeća - u 19. stoljeću neoklasično razdoblje i eklekticizam, s brojnim revivalima, najtruliji književni romantizam spaja se sa arheološkom znanošću; problem gradskog prostora, nove periferijske četvrti, gradovi-vrtovi, skućena građevna pravila, plošne i jednolične podjele na zone, nedostatak volumetrijske i prostorne mašte - pogrešan urbanizam za mnogu arhitekturu znači smrt; 19. stoljeće nastoji obuzdati strahotu urbanizma, prva rješenja modernih gradova

„Slobodni tlocrt“ i organički prostor modernog doba - u moderno doba javlja se slobodan tlocrt, zidne razdiobe nemaju statičke funkcije, mogu se stanjivati, zakrivljavati, pomicati itd. - prijelaz od statičnog na elastičan tlocrt; moderan prostor prihvaća barokne valovite zidove i volumetrijsko gibanje zbog funkcionalnih razloga; 2 velika pravca moderne arh: Funkcionalizam sa Čikaškom školom, 1880-90. i Le Corbusierom u Europi, i Organički pokret sa Frankom Lloydom Wrightom; Le Corbusier počinje strukturalnom mrežom unutar geometrijsko-racionalne formule, razdjelje nisu statične, tanki pokretni zidovi, potpuna sloboda; Mies Van der Rohe poremećuje volumen, kontinuirani prostor je presječen okomitim plohami; Wright se usredotočuje na ustreptalu stvarnost unutarnjeg prostora; funkcionalna arhitektura odgovara na zahtjeve industrijske civilizacije; organička arhitektura s Wrightom, Aaltom, švedanima itd, funkcionalna je ne samo u odnosu prema tehnici i koristi nego i ljudskoj psihologiji - humanizacija arhitekture; organički prostor bogat je gibanjem; ljudsko mjerilo je zakon organičke arhitekture, odbacuje se svaka gradnja koja želi biti adređena čovjeku ili od njega nezavisna

Peto poglavlje: TUMAČENJE ARHITEKTURE

Većina slutnji raspršena je po knjigama iz filozofije; graditelj ne obuhvaća prazninu nego stanovito boravište oblika i radeći na prostoru modelira ga izvana i iznutra; arhitekturu treba sagledati sa mnogih aspekata

Političko tumačenje - svi priručnici najprije opisuju političku afirmaciju i zbivanja, a zatim arhitektonska ostvarenja

Filozofsko-religiozno tumačenje - arhitektura je vidljivi aspekt povijesti; reformacija je kraj gotike u Engleskoj, neoplatonizam se odražava u arhitekturi helenizma, gotika odražava redovnički duh; razdvaja se na dva sloja: arhitektonsku kulturu i simbolizam

Znanstveno tumačenje - naglašava usporednost matematičkih i geometrijskih shvaćanja; prostorni zakon renesanse posljedica je perspektive, kubistička četvrta dimenzija

Ekonomsko-društveno tumačenje - arhitektura je autobiografija ekonomskog sustava i društvenih institucija, a može se primjeniti simbolistički, npr. neboderi simboliziraju moć trustova koji bacaju sjenu na svu okolnu gradnju

Materijalna tumačenja - arhitektura morfologiju objašnjava zemljopisom i geološkim uvjetima; ako je zemljište ravno arhitektura je jednostavna, ako je obrađeno - slikovita, ako je nebo vedro - vodoravna itd.

Tehničko tumačenje - prevladava, ali apsurdno je tvrditi da je arhitektura podređena tehnici gradnje u Egiptu se gradilo kamenom, a forme su se modelirale prema drvetu itd.; armirani beton se stjeruje u stupove i grede te ponavlja oblike željezne konstrukcije

Fizio-psihološka tumačenja - općenite književne evokacije „duševnih stanja“ kakva proizvode arhitektonski „stilovi“: Egipat - strah, Grčka - milost, Rim - snaga, rano kršćanstvo - pobožnost i ljubav, gotika - čežnja, renesansa - elegancija, Revivals - memorija; teorija Einfühlunga: vodoravna crta - osjećaj racionalnoga, okomita crta - simbol beskrajna prema nebu, ravne crte - krutost i snaga, zakrivljene crte - oklijevanje i promjenjivost, spirala - oslobađanje, kocka - cjelovitost, krug - ravnoteža, kugla - savršenstvo, elipsa - pokret i nemir; filozofija empatije podiže ugled tumačenju prema proporcijama, geometrijsko-matematičkom tumačenju i antropomorfnom tumačenju; kritika arhitekture sastoji se u sposobnosti da se na zdanje prenese vlastiti duh, da čovjek titra u simbiozi sa njime

Formalističko tumačenje - oblikovna, moralana i psihološka svojstva: *jedinstvo*: namjera umjetnika da u svome djelu izrazi jednu jedinu ideju, *simetrija*: ravnoteža u zgradama pravilnih oblika, sa središnjom osi, *ravnoteža ili „balance“*: simetrija u neprevilnoj arhitekturi, bez osi, postavljanjem masa jednake težine na obje strane, *isticanje ili naglašavanje*: središte vizualnog interesa, žarišna točka koja zadržava oko, *kontrast*: sinteza oprečnih elemenata, prazno-puno, volumeni, mase, *proporcija*: odnosi dijelova između sebe i prema cjelini zdanja, *mjerilo*: čovjek je mjera svih stvari, proporcija bez mjerila je apsurdna, no mjerilo znači „dimenziju u odnosu prema čovjeku“, a ne dimenziju čovjeka, *izraz ili karakter*: psihološki izraz, različite fizionomije zdanja, kao i ljudski karakteri, *istina*: u arhitekturi kao i u životu, zavisi o svojstvenosti, *svojstvenost*: svojstvenost pada je da se po njemu može hodati i sl., *urbanost*: kvaliteta međusobnog suživota, svatko se želi nametnuti pa imamo žamor, *stil*: tko ima nešto reći kaže to jednostavno, tko nema ništa kitić će bez veze, a isto vrijedi i za arhitekturu, *livability*: najvažnije od svega, boravljivost u materijalnom, psihološkom i duhovnom smislu, *Wolfflinovi simboli čiste vidljivosti*: linearno - slikovito, vizija površine - vizija dubine, zatvorena forma - otvorena forma, mnogostrukost - jedinstvo, apsolutna jasnoća - relativna jasnoća

O prostornom tumačenju - sadržajna, fizio-psihološka i formalistička tumačenja; arhitektura pruža prostor u tri dimenzije, funkcije umjetnosti se preklapaju; arhitektura ima puno toga zajedničko sa kiparstvom; prostor je "ništa", a arhitekt ga modelira kao kipar glinu; Scottovi zaključci: 1. vlastita, izvorna vrijedost arhitekture je unutrašnji prostor, 2. svi drugi elementi, plastički, volumetrijski itd., vrijede u prosudbi zdanja onoliko koliko prate, naglašavaju ili ometaju prostorne vrijednosti, 3. za prostornu vrijednost su važne prazine jer imaju uporabnu vrijednost; sadržaj arhitekture njezin je društveni sadržaj; ono što u arhitekturi upravlja i vrijedi je prostor; prostorno tumačenje ne spriječava sva ostala, jer se ne odvijaju na istoj razini; tumačiti prostor znači uključiti sve stvarnosti određenog zdanja; stalno kolanje u simbiozi prostora i života

Šesto poglavlje: **ZA MODERNU POVIJEST ARHITEKTURE**

Kritika arhitekture zaostala je za kritikom slikarstva i kiparstva, intelektualne leće kroz koje gledamo djelomično su jednostrane. Svaki stvaralački pokret donosi sa sobom nova djela, ukus i "način gledanja", ali ako je točno da je svaka povijest sadašnje tumačenje prošlosti onda je svijest o suvremenoj umjetnosti temelj svake povijesti umjetnosti prošlosti.

Arhitektura je suviše vezana za život da se predrasude o njoj ne bi izravno odrazile na život: perspektive arhitekture i njezine kritike, perspektive su moderne zajednice. Moderna organska povijest arhitekture obraća se cijelom čovjeku. Prostor po sebi ne može odrediti sud o poetskoj vrijednosti jer nije samo prazna šupljina, „negacija čvrstog tijela“, nego je živ i pozitivan, nije samo vizualna činjenica, već je življena stvarnost. U modernoj misli arhitektura je suviše vezana za materiju, a u odnosu na duh je strana i gotovo neprijateljska.